

De aansluiting tussen binnen- en buitenschools leren bewegen en sporten

Inleiding:

Om de ambitie te realiseren dat kinderen een positieve sport-en beweegattitude meekrijgen en hun leven lang sportief actief blijven is een goede en brede introductie essentieel.

De doelen van het bewegingsonderwijs en de sportvereniging zijn steeds meer naar buiten en naar elkaar gericht en daarom kunnen beide veel voor elkaar betekenen om bovenstaande ambitie te realiseren. Het onderwijs en de sport ontmoeten elkaar in het gebied van sport en bewegen tussen de gymles op school en de training bij de sportvereniging. Zowel vanuit het perspectief van het kind, het onderwijs als de sport is dit tussengebied een ideale overgangsplaat van binnenschoolse naar buitenschoolse activiteiten. Ofwel, voor een goede introductie in de samenleving van de sport. Het start- of uitgangspunt van het onderwijs en de sport is echter verschillend. Dit maakt dat de huidige invulling van sport en bewegen in dit tussengebied nog niet optimaal is voor een goede overgang van binnenschoolse naar buitenschoolse sport- en beweegactiviteiten. Inzicht in overeenkomsten en verschillen tussen onderwijs en sport kan een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van een beter sport- en beweegaanbod op de grens en de overgang van de gymles naar sport. Vandaar deze notitie, waarin behalve een analyse ook een richting wordt aangegeven hoe de aansluiting via bijvoorbeeld sportkennismakingsprojecten, gerealiseerd kan worden.

Wat gebeurt binnen de school en wat buitenschools?

Binnenschools:

- Alle sport- en bewegingsactiviteiten binnen school waaraan alle kinderen dienen deel te nemen en waarvan de bevoegdheid bij de groepsleerkracht of vakleerkracht ligt. Ofwel:
- de les bewegingsonderwijs, speelkwartier, schoolkampen en interne sport- en speldagen etc..

Buitenschools:

- Alle sport- en bewegingsactiviteiten buiten school waaraan kinderen vrijwillig deelnemen, zonder primaire verantwoordelijkheid en/of begeleiding van het onderwijs.
- Spelen en sporten in of rondom het huis of in de wijk op de speelplaats, grasveld, park, stoep of plein zonder externe begeleiding.
- Spelen en sporten onder begeleiding van bijvoorbeeld een sportbuurtwerker.
- Spelen en sporten bij een commerciële sportaanbieder, bijv. fitnesscentrum, squash- of klimhal, zwembad, etc. Al dan niet onder begeleiding.
- Sporten binnen de sportvereniging in de vorm van trainingen en wedstrijden onder begeleiding van een trainer, coach of begeleider vanuit deze sportvereniging.

Wat gebeurt op de grens van binnen- en buiten?

- Alle sport- en bewegingsactiviteiten waar de school, de sportvereniging of het sportbuurtwerk elkaar ontmoeten en gezamenlijk deze activiteiten organiseren.
- Sporttoernooien, of sportkennismakingsactiviteiten, verlengde schooldag, naschoolse sportactiviteiten in samenwerking met sportverenigingen (sportbonden) sportscholen, of gemeente/sportbuurtwerk, veelal buiten schooltijd, waaraan geïnteresseerde kinderen deel kunnen nemen. De begeleiding is veelal de verantwoordelijkheid van zowel het onderwijs als de sportaanbieder.

Overeenkomstige doelstellingen

Overeenkomstige doelstellingen binnen het bewegingsonderwijs en de georganiseerde sport is dat men kinderen:

- wil laten ervaren dat sport en bewegen leuk is en plezier verschaft
- een goede introductie wil bieden in de ons omringende sport- en bewegingscultuur
- kennis, inzicht en vaardigheden wil bijbrengen om verantwoord deel te kunnen nemen aan sport- en bewegingsactiviteiten
- wil meegeven dat deze activiteiten een onmisbaar element zijn voor een gezonde leefstijl
- wil leren beter te worden in sport- of bewegingsactiviteiten.

Een algemene doelstelling van zowel het bewegingsonderwijs als de georganiseerde sport is een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling (beter worden) van een meervoudige bekwaamheid (uitvoeren, participeren en waarderen) tot deelname aan sport- en beweegsituaties van kinderen.

Overeenkomsten tussen binnen- en buitenschools leren

Uitgaande van de ontwikkeling van een 'meervoudige' bekwaamheid onderscheiden we:

1. (beter) leren uitvoeren van sport- en bewegingsactiviteiten
2. (beter) leren participeren in een organisatie die sport- en bewegingsactiviteiten aanbiedt
3. (beter) leren kennen van eigen ambities in (of de eigen waardering van) sport- en bewegingsactiviteiten

1. Beter uitvoeren

Hoe doet het onderwijs het?

Vooral gericht op dat alle individuen leren, breed aanbod en algemene basisvaardigheden.

Hoe doet de sport het?

Vooral gericht op de sport specifieke bewegingstechnieken en de eindvorm, minder expliciet aandacht voor individuele verschillen.

Verschillen en overeenkomsten:

- Zowel onderwijs als sport heeft als doelstelling kinderen de sport of beweging beter te laten uitvoeren.
- De uitgangspunten zijn echter verschillend: met als gevolg verschillende methodieken en invulling van leerlijnen.
- Voor het kind betekent dit dat de sport meer (in)gericht is op de betere beweging, het onderwijs op de gemiddelde beweging.
- Dit heeft tot gevolg dat in de sport met betrekking tot beter uitvoeren de zwakkere beweging veelal te kort komt en dat in het bewegingsonderwijs veelal de betere beweging tekort komt.

Voor het perspectief binnen 'beter uitvoeren' betekent dit t.a.v.

- Sportstimuleringsproject: maak dit geschikt voor jeugd met verschillende bewegingsniveaus, maar doe ook recht aan de eigenheid van onderwijs en sport.
- Bewegingsonderwijs: Indien men kiest voor alle jeugd houdt ook rekening met voldoende uitdaging voor de betere beweging.
- Sportvereniging: indien men kiest voor alle jeugd en daarmee voor jeugdgerichtheid, ga meer uit van individuele verschillen en houdt rekening houden met verscheidenheid in bewegingsniveaus.

2. Beter participeren

Hoe doet het onderwijs het?

Onderhandelingsprincipe, kind dient mee te denken over hoe organisatie van de activiteit beter verloopt.

Hoe doet de sport het?

Vooral hiërarchisch georganiseerd, met vrij beperkte invloed van kinderen op het leren reguleren van de sportactiviteit.

Verschillen en overeenkomsten:

- In beide situaties leren kinderen een bijdrage leveren aan de organisatie van een sport- of bewegingsactiviteit.
- Echter, in de sport meer binnen een hiërarchische structuur (omdat uitgangspunt niet zozeer 't individu is maar de eindvorm zoals die binnen de sport gestalte krijgt), binnen het onderwijs meer binnen een onderhandelingsstructuur (omdat onderwijs het lerende individu als uitgangspunt heeft en de eindvorm minder dominant is).
- Ten aanzien van het leren beter participeren heeft dit tot gevolg dat het binnen de sport vooral gaat om die zaken (bijv. de regels) die functioneel voor de eindvorm zijn. Dus, dus als middel en binnen het onderwijs het leren participeren en onderhandelen een doel op zich is voor alle individuen en dit binnen de context van sport- en bewegen.

Voor het perspectief binnen 'beter participeren' betekent dit t.a.v. :

- Sportstimuleringsproject: kind en begeleiding bepalen met elkaar organisatie
- Bewegingsonderwijs: relativisering onderhandelingsprincipe.
- Sportvereniging: indien men kiest voor meer jeugdgericht, meer jeugdparticipatie in regulering van de sportactiviteit.

3. Beter leren waarderen

Algemeen: wat zijn ambities en perspectieven van een kind om te sporten of bewegen.

Hoe doet het onderwijs het?

Het onderwijs heeft tot taak aan te sluiten bij de ambities van alle kinderen, waarbij meedoen belangrijker is dan winnen. Deze taak sluit hierdoor beter aan bij de ambities van de recreatieve beweging en daarmee de gemiddelde beweging.

Hoe doet de sport het?

De sport is veelal competitief en wedstrijdgericht ingericht. Deze sluit dus vooral goed aan bij ambities van de competitieve beweging met aspecten van winnen en/of competitie. Dit betekent vaak ook een betere aansluiting bij ambities van de betere beweging.

Verschillen en overeenkomsten:

- De overeenkomst tussen sport en onderwijs is de ambitie dat leren 'beter waarderen' van belang is voor realiseren van ambities.
- Het onderwijs sluit met name aan bij de ambitie van meedoen is belangrijker dan winst en is hiermee gericht op de meer recreatieve en de gemiddelde beweging.
- De sport sluit met name aan bij de ambitie van de op competitie gerichte wedstrijdster en veelal ook de betere beweging (en neemt dit als norm).

Voor het perspectief binnen 'beter leren waarderen' betekent dit t.a.v. :

- Sportstimuleringsproject: multi-sportaanbod en aansluitend bij competitieve en recreatieve ambities van kinderen.
- Bewegingsonderwijs: een betere aansluiting op de waardering van het 'beter worden' van de competitieve en betere beweging
- Sportvereniging: een betere aansluiting op de waardering van het 'beter worden' van de recreatieve en gemiddelde beweging

Werkgroep binnen- en buitenschools leren bewegen en sporten

Erik Luijpers, Dorien Dijk, Aernout Dorpmans, Chris Hazelebach, Chris Mooij

Conclusies en aanbevelingen

1. Aandacht voor iedereen

Het (bewegings)onderwijs is erop gericht dat alle kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen en kunnen deelnemen. Bij de meeste sporttrainingen zijn vooral goede bewegers betrokken. Sportkennismakingsprojecten kunnen geen exacte kopie zijn van een training, omdat dit voor de gemiddelde en zwakke bewegers vaak te moeilijk is en daarom te weinig beweegplezier oproept.

Zorg bij de sportkennismaking voor een aanbod en een werkwijze die er voor zorgt dat alle kinderen zonder belemmeringen succesvol kunnen deelnemen.

2. Aandacht voor specifieke doelgroepen

Met sportkennismakingsprojecten via het onderwijs kunnen specifieke doelgroepen gemakkelijk worden bereikt. Kinderen in achterstandswijken die niet zo gemakkelijk met allerlei sporten in aanraking komen, maar ook groepen kinderen die zich nog niet zo gemakkelijk tot een bepaalde sport voelen aangetrokken. Bijvoorbeeld (allochtone) meisjes bij voetbal.

Houdt in het aanbod rekening met eventuele achterstanden van bepaalde groepen en als kinderen geïnteresseerd raken en zich komen aanmelden bij een sportvereniging, zorg dan voor een goed aanbod en goede opvang.

3. Een goede afstemming via gemeenschappelijke leerlijnen

In onderwijs en sportverband kan gebruik worden gemaakt van leerlijnen en tussendoelen, die inzicht geven in wat kinderen kunnen leren op een bepaalde leeftijd.

Laat sportkennismakingsprojecten zoveel mogelijk aansluiten op de leerlijnen die in het bewegingsonderwijsprogramma worden gehanteerd.

Het aanbod in sportstimuleringsprojecten dient rekening te houden met leeftijdsgroepen. Het bewegingsniveau en belevingsniveau van 6/7- jarige is anders dan 8/9- en dat is weer anders dan 10/11-jarige. Voor elke leeftijdsgroep dient een ander aanbod ontwikkeld te worden.

Het algemeen gehanteerde ambitieniveau binnen de sport zal bij sportkennismaking wat aangepast dienen te worden, want kinderen in de sportvereniging zijn (uiteraard) al wat verder in die specifieke sport.

4. Aanleren van specifieke sporttechnieken?

De leerlijnen en tussendoelen in bewegingsonderwijs zijn geordend op basisprincipes die kinderen in de bewegingscultuur tegen komen. Het afzonderlijk trainen van specifieke (sport)vaardigheden neemt daarin (nog) geen voorname plaats in. Het sportkennismakingsaanbod zal in de eerste plaats moeten uitgaan van die basisprincipes. De complexere specifieke sporttechnieken komen later. Dat geldt vooral voor het basisonderwijs. Binnen het onderwijs en sportkennismakingsprojecten is er meestal onvoldoende leertijd beschikbaar om allerlei specifieke sporttechnieken, regels en tactieken helemaal tot in de finesses aan te leren. Wel is mogelijk om de leerlingen enkele basisprincipes van de sport te laten ervaren en op eigen niveau te laten uitproberen.

5. Samen regelen

In het bewegingsonderwijs wordt tegenwoordig ook aandacht besteed aan het gezamenlijk leren regelen van bewegingssituaties. In het basisonderwijs gaat het om hulpverlening, zelfstandig samen in een groep spelen, verantwoordelijk zijn voor fair play en veiligheid voor iedereen. In het voortgezet onderwijs wordt in de programma's expliciet aandacht besteed aan regeltaken als organiseren, spelleiding, coachen en hulpverlening. Het is goed dat er in kennismakingsprojecten voor het basisonderwijs in de gehanteerde (didactische) werkwijze aandacht en ruimte wordt gegeven aan deze aspecten. Met leerlingen van het voortgezet onderwijs kunnen deze competenties in de sport veel meer worden benut.

Zowel in de sport als in het bewegingsonderwijs is het belangrijk dat kinderen met elkaar een bepaalde bewegings-/sportactiviteit op een eerlijke wijze aan de gang houden. De lesgever/trainer probeert de kinderen te leren daarin medeverantwoordelijkheid te dragen. Voor leerlingen in het voortgezet onderwijs kan via pilotprojecten expertise worden opgebouwd hoe bijv. cursusaanbod vanuit de sport kan aansluiten op de nieuwe onderwijsprogramma's.

6. Groeperingsvormen/ didactische aanpak

In bewegingsonderwijs wordt in toenemende mate op verschillende manieren gewerkt, klassikaal, in groepje of met vrije keuze met een activerende didactische aanpak. Veel sportkennismakingsprojecten worden in een klassikale groeperingsvorm aangeboden. Voor een onbekende trainer is dit een veilige werkwijze. Het werken in kleine groepen is echter aan te bevelen, omdat de kinderen dan intensiever bezig zijn en het ook aansluit bij de werkwijze die de kinderen in het onderwijs gewend zijn.

In overleg tussen de sportaanbieder en de school kan voor een adequate didactische aanpak worden gekozen. Het werken in kleine groepen is aan te bevelen omdat daarbij ook een appèl op zelfstandig spelen en werken kan worden gedaan en de kinderen daardoor soms minder lang hoeven te wachten.

7. Samenwerking leerkracht/trainer

Een belangrijke succesfactor is de samenwerking tussen de aanwezige vakleerkracht(en) en de aanbieders vanuit de sport. Dit kan zowel voor de voorbereiding, planning, uitvoering, als het verdere vervolg in de sport(vereniging) gelden.

Door een verandering in de bevoegdheid van de Pabo-afgestudeerden (de nieuwe groepsleerkrachten die vanaf nu de school binnen gaan komen) zullen er meer vakleerkrachten in het basisonderwijs worden aangesteld. Dat geeft voor sportkennismakingsprojecten nieuwe kansen. Voor het voortgezet onderwijs liggen er kansen op het terrein van het programma-onderdeel sportoriëntatie en -keuze. Wanneer leerkracht en trainer samen het sportkennismakingsproject voorbereiden (en eventueel uitvoeren) zal het project beter aansluiten bij de ervaringen van de kinderen en bij de specifieke trainings sfeer van de betreffende vereniging

8. Continuïteit

Continuïteit is een andere belangrijke succesfactor. Zorg voor zekerheid dat de sportkennismaking later nog eens aangeboden kan worden; organisatorisch b.v. door afspraken te maken met lokale/gemeentelijke diensten voor onderwijs, sport en/of welzijn, netwerken van vakleerkrachten, bewegingsconsulenten etc. Zorg daarbij zoveel mogelijk voor vaste (en bekwame) lesgevers/begeleiders. Want een incidenteel beleid of kwalitatief slecht aanbod maakt meer kapot dan je met veel inspanning kunt opbouwen.

Een sportkennismakingsproject zal niet direct op maat van de doelgroep zijn. Door het project geregeld te herhalen en te evalueren met trainers, leerkrachten, bonden, gemeentelijke diensten, consulenten enz. zal er op den duur een concrete uitwerking liggen die eenvoudig aangepast kan worden aan de betreffende doelgroep.

9. Bekwame trainers/leerkrachten

Het verzorgen van een sportkennismakingsproject is lastiger dan een gewone gymles of een training. Het vraagt daarom om goed voorbereide trainers, vrijwilligers of leerkrachten.

Bijvoorbeeld door middel van uitgewerkte lesvoorbeelden, bewegende beelden (video, cd-rom), overleg met lokale deskundigen of het zelf ervaren van de aangeboden bewegingsactiviteiten kan de lesgever worden ondersteund en voorbereid op zijn taak.

10. Eigen sfeer

De sportkennismaking geeft een unieke kans om de kinderen te laten kennismaken met de eigen sfeer en het plezier van een bepaalde sport of sportvereniging.

Dit betekent dat er een nieuwe vorm van samenwerking tussen bewegingsonderwijs en sport opgang gebracht wordt die nog verder verdiept kan worden. Aandacht voor een goede 'nazorg', in de vorm van een adequate en leuke opvang van de kinderen die zich komen aanmelden na afloop van het kennismakingstraject hoort deel uit te maken van deze projecten.

11. Ontwikkeltaken

Tenslotte: zowel voor het bewegingsonderwijs als de sportorganisaties liggen er nog ontwikkeltaken op het terrein van sportkennismakingstrajecten, die aan hiervoor genoemde kwaliteitskenmerken voldoen.

Het gaat dan om:

- lessen die in sportkennismakingsprojecten, maar ook in de jeugdtrainingen of in de les bewegingsonderwijs gebruikt kunnen worden
- praktijk/cursusboekjes en ander ondersteunend materiaal (video of cd-rom)
- informatie- en bijscholingsbijeenkomsten voor trainers en vakleerkrachten om een breed draagvlak te creëren
- pilotprojecten waarbij onderzocht wordt hoe cursusaanbod vanuit de sportbonden kan aansluiten bij onderwijsprogramma's t.a.v. 'leren regelen'.
- modellen om o.a. via lokaal beleid een goede samenwerking en afstemming tussen programma's te bevorderen